

Montenegró független

Egy újabb életképtelen állam a Balkánon vagy egy sikertörténet kezdete?

Novák Tamás

A montenegrói népszavazás eredményeképpen 55% feletti szavazati aránnyal amellelt döntöttek, hogy a sok szempontból működésképtelen Szerbia–Montenegró államszövetsége megszűnik. Montenegró az 1878 és 1918 közötti időszakhoz hasonlóan ismét független lesz. Ezzel a volt Jugoszlávia felbomlása bizonyos szempontból véget ér: a korábbi országot alkotó összes köztársaság immár független. Ez persze nem biztos, hogy Szerbia végső határainak kialakulását jelenti, hiszen Koszovó jövője még nem eldöntött. Az új ország létrejötte több kérdést is felvet. Egyrészt ismét középpontba helyezi az Európai Unió nyugat-balkáni szerepvállalását; másrészt növeli a térség országainak számát, amelyek között több is fenntarthatatlannak bizonyult gazdaságilag az elmúlt években; harmadrészt felerősíti a vitát Koszovó jövőjével kapcsolatban; negyedrész Szerbia politikai-gazdasági folyamataival kapcsolatban is új szempontokat vet fel, amellyel összefüggésben a magyar kisebbség helyzete is változhat.

Az Európai Unió – amely az utóbbi években meghatározó szerepet tölt be a régióban zajló folyamatok alakításában – elég ellentmondásosan viszonyult Montenegró függetlenné válásának kérdéséhez. Noha hosszú ideje érzékelhető volt, hogy a többi tagköztársaság elszakadása után nem lehet megtagadni a montenegróiak azon kezdeményezését, hogy szabadon döntsenek függetlenségükről, az EU vezető diplomatai alig burkoltan jelezték, hogy a Szerbiával fenn tartott államszövetség fenntartását látnák szívesen. Számukra ugyanis Montenegró függetlensége egy újabb potenciális konfliktusforrást jelenthet, mind politikai, mind pedig gazdasági értelemben, amit kezelni kell. Kisebbség kockázatnak tűnt az államszö-

vetség megőrzése, mint a két utódállam között felmerülő vitás kérdések megoldásának elősegítése. A problémák további szaporodásától való félelem vezérelte azt is, hogy – a demokráciafelfogásban legalábbis furcsa módon – 55%-os többséget írtak elő a szavazás eredményének elismeréseként. Mivel a függetlenségpártiak ezt elérték, ezzel elhárultak Montenegró függetlenségének elismerése elől az akadályok, így a folyamat megállíthatatlanná válik. Ezzel létrejön egy újabb állam, ami esetleg tovább kuszálja az amúgy is egyre átláthatatlanabb régióbeli kapcsolati hálót.

Az Európai Unió félelmeit az is motiválta, hogy a térségre fordított jelentős összegek ellenére kevés valódi sikert tud felmutatni a régióban. Bár kétségtelen, hogy a Nyugat-Balkán EU-hoz közelítésére kezdeményezett ún. stabilizációs és társulási folyamat koherens, a kapcsolatokat keretbe rendező struktúrát alakított ki, de a kézzelfogható eredmények – különösen a gazdaság területén – minimálisak. Bosznia-Hercegovina és a Macedón Köztársaság lényegében gazdaságilag működésképtelen, Szerbia politikai és gazdasági stabilitása ingatag. A nyugat-balkáni országok többsége szinte teljes egészében függ a külföldtől, és a gazdaságban történő hatékony átalakítás belső erőből egyelőre kilátástalan. Ezért a stabilizációs és társulási folyamat, illetve az általa koordinált támogatáspolitikát határozott és feltételekhez kötött továbbvitele, valamint a gazdasági átalakítás háttérének megalapozása döntő befolyást gyakorolhat az elkövetkező években a térség fejleményeire.

A régió egészében a jövőbeli fejlődés kulcskérdése a növekedés fenntarthatóságának biztosítása. Ebben a megfelelő hazai

gazdaságpolitika mellett természetesen szerepet játszanak külső tényezők is (mindezekelőtt az EU-tagság megvalósulása vagy konkrét ígérete), de a legfontosabb a társadalom és az intézményrendszer felkészültsége, változási képessége és hajlandósága. Óvatosságra int a térségben függetlenné vált országok meglehetősen sikertelen gazdasági átalakulása. A függetlenség tovább nehezítheti azt, hogy a térség az országok egymáshoz fűződő gazdasági kapcsolatainak szorosabbra fűzésével, az egymással szembeni gazdasági korlátok felszámolásával erősítse regionális együttműködését, fejlessze gazdasági potenciálját és lehetőségeit. Figyelemreméltó ugyanis, hogy bár az elmúlt években megvalósult a térségben a szabad kereskedelem, ez azonban nem növelte számottevően az egymás országaiba irányuló kereskedelem volumenét.

Montenegró eltér a régió többi kicsi országától. Ez pedig köszönhető annak, amit Szerbia elveszít, vagyis a tengerpartnak. A turizmus lehetőségei Horvátországhoz teszik hasonlatossá Montenegrót, amely egyértelműen erre kívánja helyezni jövőbeli fejlődése súlypontját. Az ország adottságai e téren kompenzálhatják a reálgazdaság elmaradottságát, s forrásokat nyújthatnak a gazdaság stabilizálásához és a turizmushoz kapcsolódó tevékenységek erőteljes fejlődéséhez. A kisország-lét Montenegró esetében kimondottan előnyt jelenthet: az idegenforgalomba a politikai kockázat csökkenésével párhuzamosan beáramló külföldi tőke várhatóan elég lehet arra, hogy a gazdaság egészét dinamizálja. Hosszabb távon is a szolgáltatásszektor lehet az ország fejlődésének motorja.

Nem elhanyagolható kockázata is lehetnek a függetlenség melletti döntésnek, legalábbis a nyugati sajtó és számos politikai véleménye szerint. Egyrészt a népszavazás eredménye – a mind alkotmányosan, mind nemzetközi jogilag eltérő státuszú – Koszovóval kapcsolatban még élesebben veti fel az elszakadás vagy a Szerbiában maradás kérdését. Noha Montenegró aligha lehet precedens nemzetközi jogi értelemben Koszovó számára, az biztos, hogy a korábbiaknál is sokkal erősebbek lesznek az elszakadást követelő hangok. Másrészt e siker biztatást adhat olyan népek számára, amelyek a függetlenségért küzdenek, s például a volt Szovjetunió területén súlyos konfliktusok fellángolásához vezethet. Harmadrészt hatása lehet olyan országokra, amelyek bár stabilak, de a felszín alatt még mindig

meg-megjelennek függetlenségpárti szándékok (pl. Belgiumban vagy Spanyolországban.)

És végül szólni kell a Szerbiára gyakorolt hatásról is. Montenegró függetlenné válásával Koszovó és a Vajdaság marad a jelentős kisebbségek által lakott terület. Az elmúlt másfél évtized sorozatos veszteségei/vereségei egyre növelték a nacionalista tábor erősségét Szerbiában; az ország története a kilencvenes évek elejétől kudarcok sorozata. Ebben a helyzetben fontos lenne, hogy „sikerélményben” is legyen része az országnak. Ehhez pedig a gazdaságon vagy az európai integrációs folyamat gyorsulásán keresztül vezethet az út. Ha nem sikerül valamilyen látványos eredményt elérni, és továbbra is marad a sodródó gazdaság, a kezelhetetlen munkanélküliség, a külső támogatás nélkül fenntarthatatlan pénzügyi helyzet, az szélsőséges esetben olyan szintre emelheti az elkeseredést, ami akár a magyar kisebbség helyzetét is veszélyeztetheti.

Az elmúlt évtizedben a magyarokkal szembeni atrocitások már jelezték a Vajdaság megbomlott etnikai egyensúlyát. A következő időszakban minden korábbinál jobban kell figyelniük a vajdasági eseményeket mind a nemzetközi szervezeteknek, mind pedig Magyarországnak. Biztos, hogy az is segítene, ha a stabilizációs és társulási megállapodás megkötésének előrehaladása felgyorsulna. A gazdasági növekedés fenntarthatósága azonban még évekig kétséges marad, mert az nagymértékben a nemzetközi gazdasági-pénzügyi szervezetek, valamint a külföldi magánbefektetők stratégiájától függ, és a hazai gazdaságpolitika – eszközök híján – alapvetően követő jellegű marad.

* * * * *

Eddig megjelent számaink megtekinthetők és letölthetők a www.vki.hu weboldalról